

ประโยค ป.ธ. ๔

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ยถา วุตตะตา เจเต กุสลกมมปถา กุสลานิ กายวจิมโน กมมานิ โหนติ ติวาริกานิ ฯ
 ยथा ทิ वदतुं अस्फुग्नात् पाठान्तिपाता अतिनाथाना कामसु मिज्जाजारा प्रविचरामास्ति
 लिकापत्तद्यं हदुग्मुत्राय कण्हाति तथा कममपि कायकम्मं त्वारमपि कायत्वार्ं ॥ यथा
 पन वजिघातं कत्वा कण्हाति तथा कम्मं कायकम्मं त्वारनत्तु वजित्वार्ं ॥ यथा पन
 कायङ्कावङ्कानि ओजपेतवा मनसा कण्हाति तथा कम्मं कायकम्मं त्वारनत्तु मनोत्वार्ं ॥
 मुसावाथा वेरमणिआजित्तुकम्मपन वुत्तनयेनवा कायात्थि कण्हत्तसुत्तापि ऐसेव नोये ॥ ऐवं
 कुशलानि कायकम्मवजिममानि तीसु त्वारेसु समुत्तुहन्ति ॥ तेहि जित्तेहि सहकत्ता अनिचुमात्तोये
 पन जेतनापक्खिका वा โหนति อโพโพทริกา वा ॥

ธมมสังคณิกายั ติวธา ภิกขเว กายสญเจตนา กุสลं กายกम्मนฺตืออาทิวจโนโต
 ปาณาติปาตาหิปปปฏิปกฺขภูตา ตพฺพิริตฺติวิสุตฺตา เจตนาว ปาณาติปาตาหิวิริตฺติอาทิกา โหนตฺติ
 เจตนาปक्खิกา วาติ วุตตํ น วิริตฺติปกฺขิกาทิ วุตตํ ॥

อนนิชฺฐมาทิสหคเตหิ ปน จิตฺเตหิ กายङ्คं โจเปตวา เจตยङ्คณสมมุชฺชนคนฺธมาลาหิ-
 ปุชฺชนเจตियวฺนหนาทินิ กโรนฺตสฺส กम्मं มโนกम्मं ทวารนฺตฺตฺ กายत्वार्ं ॥ อนนิชฺฐมาสหคเตน
 จิตฺเตน วาจङ्คं โจเปตวา อโห วต ยं ปรสฺส วิตฺตูปกรณं น ตํ มมสฺสาติ อนนิชฺฐมาโยโต
 อพฺยาปาทสหคตจิตฺเตน สพฺเพ สตฺตา อเวรา อพฺยาปชฺฐมา อนินฺชา สุขี อตฺตानํ ปริหรนฺตฺตฺติ
 วทนฺตสฺส สมฺมาทิกฺกุสฺสิทสหคตจิตฺเตน อตฺถิ ทินฺนนฺตืออาทินิ อุกาทรนฺตสฺส กम्मं มโนกम्मं ทวารนฺตฺตฺ
 วจित्वार्ं ॥ ऐवं कुशलं मनोकम्मं कायवजित्वारेसु समुत्तुहन्ति ॥ जेतना पनेत्तु अपोपोट्रिका ॥
 कायत्वारे वजित्वारे ज समुत्तुहन्ति कायकम्मं वजिमन्तुति ज वोहारं न लगति
 अनिचुमात्तिपत्थानत्तात्ति अत्तिपायो ॥ तिवथा भिक्षवे मनोसญเจतना कुशलं मनोकम्मन्तुति पन
 वจโนโต समावेनवा सा मनोकम्मं न अनिचुमात्तिपक्खिका ॥ तस्समा अग्गुत्ताลินियम्पि अनिचुमात्तिपक्खिका
 वाति न वุตतं ॥ कायङ्कावङ्कानि पन ओजपेतवा रโहे नิสिन्हस्स मनसा अनिचुमात्तिสहค-
 त्तित्तानि อูปปาเทนตสฺส กम्मम्पि मनोकम्मं ทวารम्पि मनोत्वारेमेव ॥ ऐवं कुशलं मनोकम्मं
 मनोत्वारे समुत्तुहन्ति ॥ अिमस्सि पनग्गฺทาเน जेतนาपि जेतนาสมฺปยุत्तत्थम्पि मनोत्वारेमेव
 समुत्तुहन्ति ॥ तस्समा जेतนาย अपोपोट्रिकाโว นत्ति ॥ सापि हेत्तु मनोकम्मन्तुति वोहारं

ลภติ ๑ เจตนา เจตนากรรม อธิษฐานไทย เจตนาสมปยุตตกรรมนุติ เขตตกเมว หิ มโนทวาเร
เจตนาย อธิษฐานที่หิ มโนกรรมภาเว วิเสสตี สฎีกาอนุฎีกาอนุฎีสาลินีโย ๑

[๒๕๒] ยถาตุตทา เจเต กุสลกมฺมปถา กุสลานิ กายวจีมน-

[๒๕๒] ก็กุศลกรรมบถตามที่กล่าวไว้แล้วนั้น เป็นกายกรรมวจีกรรมและมโนกรรม
ฝ่ายกุศล

กมุทานิ โหนติ ติวาริกานิ ๑ ยทา ทิ วตตุํ อสกุโหนโต ปาณาติปาตา อทินนาทานา กามesu
มิจฉาจารา ปฏิวิรามมีติ ลิกขาปทตตยํ หตฺถมุทฺธาเย คณฺหาติ ตทา กम्मมฺปิ กายกम्मํ
ทวารมฺปิ กายทวารํ ๑ ยทา ปน วจีเภาทํ กตฺวา คณฺหาติ ตทา กम्मํ กายกम्मํ ทวารนฺตุ
วจีทวารํ ๑ ยทา ปน กายงฺควาจฺจนานิ อโฆเปตฺวา มนฺสาเว คณฺหาติ ตทา กम्मํ กายกम्मํ
ทวารนฺตุ มโนทวารํ ๑ มุสาวาทา เวรมณีนฺโอาทิจตฺถกมฺปน วุตฺตเนเยเนเว กายาทิหิ คณฺहनฺตสฺสาปิ
เอเสว นโย ๑ เหว กุสลานิ กายกम्मวจีกมุทานิ ตีสุ ทฺวาเรสุ สมนฺนุทฺทหนฺติ ๑ เตหิ จิตฺเตหิ
สทคฺตา อนนิจฺฉมาทโย ปน เจตนาปกฺขิกา वा โหนติ อพฺโพหาริกา वा ๑

เป็นไปในไตรทวาร ๑ ก็ในกาลใดบุคคลผู้สมาทาน เมื่อไม่อาจจะกล่าวได้ ย่อมรับเอาสิกขาบท
ทั้ง ๓ ด้วยมือและศีรษะ (ซึ่งเป็นการยังผู้อื่นให้รู้ได้) ว่า "เราย่อมเว้นขาดจากปาณาติบาต
จากอทินนาทาน จากกามesuมิจฉาจาร" ดังนี้ ในกาลนั้น แม้กรรมเป็นกายกรรม, แม้ทวาร
ก็เป็นกายทวาร ๑ อนึ่งในกาลใด ผู้สมาทานทำการเปล่งวาจารับเอา, ในกาลนั้น กรรมเป็น
กายกรรม, ส่วนทวารเป็นวจีทวาร ๑ อนึ่ง ในกาลใด ผู้สมาทานไม่ยังองค์คือกายและองค์คือ
วาจาให้ไหวแล้ว รับเอาด้วยใจอย่างเดียว ในกาลนั้น กรรมเป็นกายกรรม, ส่วนทวารเป็น
มโนทวาร ๑ แม้บุคคลผู้สมาทาน รับเอาหมวด ๔ แห่งวจีกรรมอันเป็นกุศลมี มุสาวาทา
เวรมณี เป็นต้น ด้วยทวารทั้งหลายมีกายทวารเป็นต้น ตามนัยที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้
แล้วนั้นแล ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน ๑ กายกรรมและวจีกรรมอันเป็นกุศล ย่อมตั้งขึ้นในไตร
ทวารด้วยประการฉะนี้ ๑ ส่วนกุศลธรรมมีอนิจฉาเป็นต้น ซึ่งสทคตด้วยจิตเหล่านั้น
ย่อมเป็นไปในฝักฝ่ายแห่งเจตนาบ้าง เป็นอพฺโพหาริกบ้าง ๑

[๒๕๓] ธรรมสงคณิกายั ตีวิธา ภิกขเว กายสญเจตนา กุสลั กายกมฺมฺหุตฺตวาทิวจฺจนโต ปาณาติปาตาปิปฺปุกฺขภูตา ตพฺพิรติวิสิญฺฐา เจตนาว ปาณาติปาตาทีวริตฺตวาทิกา โจนฺตฺติ เจตนาปฏิกิภา วาติ วุตฺตํ น วิริตฺตปฏิกิภาติ วุตฺตํ ฯ

[๒๕๔] อนนฺนิชฺฌมาทิสหคเตหิ ปน จิตฺเตหิ กายงฺคํ โจเปตฺวา เจตฺยงฺคณสมฺมุชฺชนคณฺธ- มาลาทีปฺุชนเจตฺยวณฺทนาทีนึ กโรนฺตสฺส กมฺมํ มโนกมฺมํ ทฺวารนฺตฺว กายทฺวารํ ฯ อนนฺนิชฺฌ- สหคเตน จิตฺเตน วาจงฺคํ โจเปตฺวา อโห วต ยํ ปฺรสุส วิตฺตฺวปฺกรณํ น ตํ มมฺสุสาติ อนนฺนิชฺฌายโต อพฺยาปาทสหคตจิตฺเตน สพฺเพ สตฺตา อเวรา อพฺยาปชฺฌมา อนึชฺฌา สุขึ อตฺตทานํ ปฺริหรนฺตฺตฺติ วณฺตสฺส สมฺมาทิจฺฉิสฺสทคตจิตฺเตน อตฺถิ ทินฺนนฺตฺตวาทึนึ อุทฺทาหรนฺตสฺส กมฺมํ

[๒๕๓] ในฐีกาธัมมสังคณี ท่านกล่าวว่า "เจตนาอันเป็นขำคีก็ต่อออกุศลธรรมมี ปาณาติบาตเป็นต้น ซึ่งพิเศษจากวิริตติจากปาณาติบาตเป็นต้นเป็นอาทิ เพราะบาลีว่า 'ภิกษุ ทั้งหลาย กายสญเจตนา ๓ อย่าง เป็นกายกรรมฝ่ายกุศล' ดังนี้เป็นต้น เหตุนี้ พระอรรถ- กถาจารย์จึงกล่าวว่า 'เป็นไปในฝักฝ่ายแห่งเจตนาบ้าง' ดังนี้ หาได้กล่าวว่า 'เป็นไปในฝักฝ่าย แห่งวิริตติ' 'ไม่' ฯ

[๒๕๔] นัยอันมาในอรรถกถาอัญญาสาลินี พร้อมทั้งฐีกาและอนนฺนิชฺฌากาว่า "ก็เมื่อบุคคล มีจิตสหคตด้วยกุศลธรรมมีอนนนิชฌาเป็นต้น ยังองค์คือกายให้ไหวแล้วทำกิจมีกวาดลานพระ เจดีย์ บูชาด้วยของหอมและระเบียบเป็นต้น และไหว้พระเจดีย์เป็นอาทิ, กรรมเป็นมโนกรรม, ส่วนทวารเป็นกายทวาร ฯ เมื่อบุคคลมีจิตสหคตด้วยอนนนิชฌา ยังองค์คือวาจาให้ไหว ไม่เพ่งเล็งว่า 'โจนฺหนอ วตฺถุเครื่องอุปการณแก่ทรัพย์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่น อย่าฟังมาเป็น ของ ๆ เราเลย' ดังนี้, มีจิตสหคตด้วยอพยบาท กล่าวอยู่ว่า 'ขอสัตว์ทั้งปวง จงอย่ามีเวร อย่าเบียดเบียนกัน อย่ามีทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด' ดังนี้, มีจิตสหคตด้วยสัมมาทิจฉิ แปลงถ้อยคำเป็นต้นว่า 'ทาน ที่ทายกให้แล้วมีผล' ดังนี้, กรรม

มโนกรรม ทวารนตุ วจิตวาร ๗ เอว กุสล มโนกรรม กายวจิตวาเรสุ สมุฏฐาติ ๗ เจตนา
ปนตถ อพโพทริกา ๗ กายทวาเร วจิตวาเร จ สมุฏฐิตาปิ กายกมม วจิตกมมุนติ จ โวหาร
น ลมตติ อนนิจฉมาทูปปธานตตตติ อธิปปาโย ๗ ติวธา ภิกขเว มโนสญเจตนา กุสล มโนกมมุนติ
ปน วจนโต สภาเวเนว สา มโนกมม น อนนิจฉมาทูปกชิกา ๗ ตสฺมา อฏฐุสาลินิยมปิ
อนนิจฉมาทูปกชิกา วาติ น วุตตํ ๗

เป็นมโนกรรม, ส่วนทวารเป็นวจิตวาร ๗ มโนกรรมอันเป็นกุศล ย่อมตั้งขึ้นในกายทวารและ
วจิตวาร ด้วยประการฉะนี้ ๗ ส่วนเจตนาในมโนกรรมอันเป็นไปทางกายทวารและวจิตวารนี้
เป็นอพโพทริกา, อธิบายว่า เจตนาอันตั้งขึ้นในกายทวารและวจิตวาร ก็ไม่ได้ไวยาหารว่า
กายกรรมและวาจกรรม เพราะเจตนาอันมีกุศลธรรมมีอนิจฉมาเป็นต้นเป็นประธาน ๗ ก็
เจตนาอันเป็นมโนกรรมโดยสภาพทีเดียว หากเป็นไปในฝ่ายแห่งกุศลธรรมมีอนิจฉมาเป็น
ต้นไม่ เพราะบาลีว่า 'ภิกษุทั้งหลาย มโนสญเจตนา ๓ อย่าง เป็นมโนกรรมฝ่ายกุศล' ดังนี้
เป็นต้น ๗ เพราะฉะนั้นแม้ในอรรถกถาอฏฐุสาลินี ท่านก็ไม่กล่าวว่า 'เป็นไปในฝ่ายแห่งกุศล-
ธรรมมีอนิจฉมาเป็นต้น' ๗

กายงความจุงคานี ปน อโเจเปตวา รโห นิสินฺนสฺส มนสาว อนนิจฺจมาทิสหคตจิตฺตานิ
อุปฺปาเทนฺตสฺส กมฺมมฺปิ มโนกมฺมํ ทวารมฺปิ มโนทวารเมว ฯ เอวํ กุสลํ มโนกมฺมํ มโนทวาร
สมฺภูทฺตํ ฯ อิมสฺมี ปนฺนุทฺตานิ เจตนาปิ เจตนาสมฺปยุตฺตรมฺมาปิ มโนทวารเยว สมฺภูทฺตํ ฯ
ตสฺมา เจตนาย อพฺโพทฺทริกภาโว นตฺถิ ฯ สปิ เหตุ มโนกมฺมมฺหติ โวหารํ ลภติ ฯ เจตนา
เจตนากมฺมํ อนนิจฺจมาทโย เจตนาสมฺปยุตฺตกมฺมมฺหติ เอตตกเมว ทิ มโนทวาร เจตนาย
อนนิจฺจมาทโย มโนกมฺมภาเว วิเสสํ สกฺกิกานุสฺสีกานุสฺสาลินฺนโย ฯ

ก็เมื่อบุคคล ไม่ยังองค์คือกายและองค์คือวาจาให้ไหวแล้ว นั่งในที่ลับ ยังจิตอันสพรคตด้วย
กุศลกรรมมีอนิขฌาเป็นต้น ให้เกิดขึ้นทางใจอย่างเดียว แม้กรรมก็เป็นมโนกรรม, แม้ทวาร
ก็เป็นมโนทวารเหมือนกัน ฯ มโนกรรมอันเป็นกุศลย่อมตั้งขึ้นในมโนทวาร ด้วยประการฉะนี้ ฯ
ก็เจตนาที่ดี ธรรมอันสัมปยุตด้วยเจตนาที่ดี ในที่นี้ ย่อมตั้งขึ้นในมโนทวารอย่างเดียว ฯ
เพราะฉะนั้น ความที่เจตนาเป็นอพโพทฺทริกจึงไม่มี ฯ ด้วยว่าแม้เจตนาในที่นั้น ย่อมได้โวหารว่า
มโนกรรม ฯ ก็คำเพียงเท่านั้นว่า 'เจตนาเป็นเจตนากรรม กุศลธรรมทั้งหลายมีอนิขฌาเป็นต้น
เป็นกรรมที่สัมปยุตด้วยเจตนา' ดังนี้เท่านั้น เป็นความแปลกกัน ในความที่เจตนา กับ กุศล
ธรรมมีอนิขฌาเป็นต้น เป็นมโนกรรมในมโนทวาร" ฯ